

2.2.2022

Bedömningsgrunderna för det inledande provet 5.1.2022

Bedömningsgrunder som gäller alla svar

Varje svar har bedömts som en helhet. I bedömningen har man fäst uppmärksamhet förutom vid kunskaperna om rättsnormerna också vid kvaliteten på den rättsliga argumentationen.

Det finns inte bara ett riktigt svar på alla frågor. I ett svar som godkänns ska examinanden

- ha identifierat de centrala rättsproblemen i provfrågan
- lägga fram motiverade, konsekventa, klara och godtagbara tolkningsställningstaganden till dem
- som helhet visat att hen har god förmåga att analysera och lösa juridiska problem.

Fråga 1

I ett bra svar har examinanden fäst uppmärksamhet vid följande:

Tingsrätten är inte domför i en sammansättning med en domare, om föremålet för rättegången är ett brott för vilket fängelse kan dömas ut i över 4 år. I ett brottmål av detta slag är tingsrätten domför i en nämndemannasammansättning (RB 2:1.1) eller i en sammansättning med tre lagfarna medlemmar (RB 2:1.2).

Om det under handläggningen i en sammansättning med en domare framkommer att målet ska behandlas i "fulltalig sammansättning", ska målet i princip överföras till handläggning i fulltalig sammansättning (RB 2:7.1).

En redan inledd huvudförhandling med en domare kan undantagsvis slutföras i en sammansättning med en domare, även om målet under huvudförhandlingen har ändrats till att handläggas i en nämndemannasammansättning. En förutsättning är att det kan anses ändamålsenligt att huvudförhandlingen fortsätter i en sammansättning med en domare (RB 2:7.2).

I detta fall ska det först bedömas om en omständighet som framkommit under svarandens avslutande anförande (till följd av genomförandet av direktivet om betalningsmedelsbedrägeri har maximistraffet för grovt betalningsmedelsbedrägeri stigit till 5 år) kan betraktas som en sådan "förändring av brottmålet" som gör det möjligt att av ändamålsenlighets skull fortsätta målet i en sammansättning med en domare.

Om frågan besvaras jakande bör man därefter överväga om det är motiverat att av ändamålsenlighets skull fortsätta handläggningen av målet i en sammansättning med en domare.

Ändamålsenlighets skull hänför sig i första hand till situationer där åtalet har justerats under huvudförhandlingen. Det kan också vara motiverat av andra skäl att huvudförhandlingen fortsätter i en sammansättning med en domare. Ett sådant annat skäl kan t.ex. vara ett sekundärt åtal som lagts fram i målet.

Vid bedömningen av ändamålsenligheten ska uppmärksamhet fästas vid målet att rättegången ska vara snabb samt parternas rättsskydd.

Ibland kan det vara motiverat att överföra ett mål till en nämndemannasammansättning, även om det i sig är möjligt att fortsätta handläggningen utan betydande rättsskyddsrisik. Överföringen kan vara motiverad t.ex. när svaranden på grund av att målet har ändrats kan dömas till ett avsevärt strängare straff än ett åtal enligt stämningsansökan.

I det aktuella fallet kan motiverade argument framföras både för att fortsätta huvudförhandlingen och att överföra målet. Vid prövningen av avgörandet är det dock motiverat att beakta att målet inte egentligen under huvudförhandlingen har ändrats till att överföras till nämndemannasammansättning, utan åtalet för grovt betalningsmedelsbedrägeri borde redan från början ha handlagts i en annan sammansättning än en sammansättning med en domare.

Examinanden har också gottgjorts om hen i sitt svar har lyft fram betydelsen av gärningstidpunkten för tingsrättens domförhet.

Fråga 2

I ett bra svar har examinandemästaren fäst uppmärksamhet vid följande:

Den centrala frågan är om strafflagen (i den situation som frågan gäller) kan begränsa medborgarnas rätt att resa och återvända till landet. Vid bedömningen av saken ska olika grunder för avgörandet beaktas och avvägas mot varandra. En korrekt bedömning förutsätter att de aspekter som gäller rättskällor och lagtolkning som ingår i fallet beaktas.

I enlighet med grundlagen bör man för det första beakta att det allmänna ska se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses (22 § i grundlagen). Utgångspunkten är att det är fråga om en lagtolkning som tar hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Således ska man vid

tillämpningen av strafflagen sträva efter att avgörandet är det bästa möjliga med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

Enligt grundlagen ska domstolen ge företräde för en bestämmelse i grundlagen, om tillämpningen av bestämmelsen i lagen uppenbart strider mot grundlagen (106 § i grundlagen). Tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna kan från fall till fall förutsätta att bestämmelsen i strafflagen åsidosätts.

Motstridigheterna mellan grundlagen och strafflagen är i allmänhet inte så uppenbara som de verkar. Till exempel har begränsningar i rörelsefriheten i samband med coronapandemin utfärdats för att skydda liv och hälsa, d.v.s. att man också genom dessa begränsningar syftar till att tillgodose de rättigheter som tryggas i grundlagen. Det kan således hävdas att begränsningarna i rörelsefriheten och övervakningen av dem också är grundlagsrättsligt motiverade och nödvändiga. Detta synsätt talar för att det är acceptabelt att reagera på brott mot begränsningar i rörelsefriheten.

Vid bedömningen av saken är det skäl att fästa vikt också vid Europeiska unionens rätt, som i princip förutsätter en kritisk inställning till den straffrättsliga begränsningen av rörelsefriheten. Också till denna del är det i första hand fråga om en strävan att tolka den nationella lagen på ett sätt som tar hänsyn till EU-rätten. Också EU-rättens direkta tillämplighet och principen om EU-rättens företräde kan ha betydelse vid bedömningen av saken.

I det aktuella fallet bör det beaktas att de begränsningar av rörelsefriheten som gjorts i och för sig har varit förenliga med EU-rätten, liksom också kodexen om Schengengränserna. Därför kan man inte direkt säga att det skulle strida mot EU:s lagstiftning att tillräknandet av gärningarna.

Vid bedömningen är det motiverat att också överväga betydelsen av proportionalitetsprincipen. Frågan är å ena sidan om en straffrättslig begränsning av rörelsefriheten i allmänhet kan strida mot proportionalitetsprincipen. För det andra är proportionalitetsprincipen av betydelse också med tanke på bötesstraff. Vid bedömningen av saken kan man stödja sig på de rättsnormer som getts i Europeiska unionens domstols förhandsavgörande 6.10.2021 C-35/20. Vid bedömningen ska man å andra sidan beakta den likabehandling som betonas i straffrätten, dvs. att likadana fall ska behandlas på samma sätt. Principen om likabehandling talar till exempel för att båda parterna ska åläggas lika många dagsböter, även om böternas belopp skulle variera mycket.

Det finns inget enkelt avgörande i fallet, och i svaret har man med fog kunnat argumentera både för att åtalet ska förkastas och för att åtalet ska bifallas.

Fråga 3

I ett bra svar har examinanden fäst uppmärksamhet vid följande:

Enligt rådets direktiv (EU) 2018/822 är tillhandahållare av skattetjänster (tjänsteleverantörer) skyldiga att rapportera till skattemyndigheterna om gränsöverskridande och skatterelaterade arrangemang som definieras närmare i direktivet och som tillhandahållarna av skattetjänster planerar för sina kunder. De uppgifter som ska rapporteras är bl.a. uppgifter som hänför sig till identifieringen av den skattskyldige och arrangemangets särdrag. Direktivet har satts i kraft i Finland genom lagen om rapporteringspliktiga arrangemang i fråga om beskattning.

Rätten till en rättvis rättegång har tryggats i Finlands grundlag och i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Skyddet har ansetts inbegripa rätt till rättsligt bistånd och konfidentiell förhandling med biträdet. Skyddet omfattar inte bara rättegången, utan det har också betydelse i förhållande till förvaltningsmyndigheterna. Advokathemligheten kan således anses åtnjuta skydd för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Advokathemligheten anknyter också till artiklarna 47 och 48 om rättskipning i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, vilket grundlagsutskottet har yttrat sig om i samband med den lag som genomför direktivet.

Enligt direktivet får medlemsstaterna vidta åtgärder som ger förmedlare rätt att inte rapportera uppgifter om arrangemangen, om rapporteringen skulle strida mot den rättsliga tystnadsplikten. En förutsättning för detta är att bestämmelser om ifrågavarande yrkesgrupps verksamhet utfärdas genom nationell lag. I Finland regleras utövandet av advokatyrket genom en särskild lag. Genom lagen om rapporteringspliktiga arrangemang i fråga om beskattning har ett undantag från rapporteringsskyldigheten tagits in i den nationella lagstiftningen i fråga om advokater.

Enligt det undantag som föreskrivs om rapportering av arrangemangen ska en advokat inte olovligen röja en enskild persons eller familjs hemlighet eller en företagshemlighet som hen har fått kännedom om i sitt uppdrag. Även en advokat är skyldig att rapportera sådana uppgifter som inte omfattas av de sekretessbestämmelser som gäller hen. Undantaget från rapportering är således inte uttömmande. Med klientens samtycke kan advokaten rapportera också om saker som omfattas av tystnadsplikten. Dessutom ska advokaten informera den skattskyldige i fråga, dvs. klienten, om att denne själv är skyldig att rapportera uppgifter om arrangemanget som advokaten inte har rapporterat. Begränsningarna i advokatens rapporteringsskyldighet omintetgör således inte direktivets syfte.

Den centrala rättsliga problematiken i detta fall gäller spänningen mellan yrkeshemligheten d.v.s. advokathemligheten och den rapportering som advokaten riktar till myndigheterna. Den förstnämnda har tydliga beröringspunkter till planet för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, medan den sistnämnda i princip är ett EU-rättsligt krav som har implementerats genom nationell lagstiftning. Den EU-rättsliga författningsgrunden ger gott om utrymme för att beakta den nationella advokathemligheten,

så det är inte så mycket fråga om en motstridig spänning mellan EU-rätten och den nationella rätten. Det innehåll i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna som gäller advokathemligheten betonar att det egentligen inte är fråga om en konflikt mellan rättssystemen.